

IN MEMORIAM

Bogumiła Staniów

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław, Polska

bogumila.staniow@uwr.edu.pl

 0000-0002-2562-2848

<https://doi.org/10.33077/uw.25448730.zbkh.2022.721>

Profesor Zofia Gaca-Dąbrowska (1927–2021)

20 grudnia 2021 r. odeszła prof. dr hab. Zofia Gaca-Dąbrowska, która całe swoje naukowe życie związała z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Zofia Gaca-Dąbrowska urodziła się 26 grudnia 1927 r. w Jaktorowie (pow. grodziski). Studiowała filologię polską na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu (dyplom 1951). Ścieżka zawodowa od razu poprowadziła ją w świat bibliotek; żartowała, że zrządzeniem losu, czy raczej ówczesnym nakazem pracy, swoje życie zawodowe rozpoczęła w bibliotece i od razu dobrze się tam poczuła.

Kolejnymi książnicami, w których pracowała były: Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu (1950–1953), Biblioteka Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (1953–1960), Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego (1960–1973). Jej wiedza bibliotekoznawcza i doświadczenie szybko zyskały uznanie akademickie: najpierw prowadziła wykłady w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego na zlecenie, a od roku akademickiego 1973/1974 stała się jego pełnoetatowym pracownikiem. Objęła również kierownictwo Zakładu Bibliotekarstwa (późniejszy Zakład Bibliotekoznawstwa) i funkcję tę sprawowała do roku 1996. Stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała w 1973 r. na podstawie pracy pt. *Teodor Wierzbowski (1853–1923)* przygotowanej pod opieką prof. Bronisława Kocowskiego. Stopień doktora habilitowanego w zakresie nauki o książce i bibliotece otrzymała w 1983 r.; podstawą przewodu habilitacyjnego była książka pt. *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej. Zarys problemów organizacyjnych i badawczych*. Od 1991 r. była zatrudniona na stanowisku profesora nadzwyczajnego, a w 1997 r. została uhonorowana tytułem profesora nauk humanistycznych.

Prof. Gaca-Dąbrowska w latach 70. XX w. współpracowała z Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego w zakresie programów nauczania przedmiotów kształcenia bibliotekarskiego oraz specjalizacji biblioteki naukowej. Angażowała się w działania związane z kształceniem, doksztalcaniem i doskonaleniem zawodowym bibliotekarzy; w latach 1985–1989 brała udział w pracach Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy i Dokumentalistów Dyplomowanych, przewodniczyła też Sekcji Szkoleniowej w Zarządzie Okręgu Wrocławskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. W latach 1977–1980 sprawowała funkcję kierownika tematu *Zawód bibliotekarza w PRL* w ramach ministerialnego problemu węzłowego 11.1. Zasiadała w radach naukowych wrocławskich bibliotek: w latach 1992–1995 w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, od 1983 roku w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Wrocławskiego. Była członkinią Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego (od 1985) i jego wielokrotną referentką.

W centrum zainteresowań naukowych Profesor Zofii Gacy-Dąbrowskiej znajdowały się teoria i praktyka oraz historia i współczesność bibliotek, bibliotekarzy i bibliotekarstwa, szczególnie XIX i XX w. Dużo uwagi Autorka poświęciła bibliotekom II Rzeczypospolitej, w swoich wystąpieniach i publikacjach podkreślała ich rangę w rozwoju życia naukowego (rozdział w *Historii nauki polskiej* 1992, t. 5, cz. 1; hasła *Bibliotekoznawstwo* i *Bibliotekarstwo* w *Wielkiej encyklopedii PWN* 2001, t. 4). Była żywo zainteresowana współczesnością bibliotek i tym, jak rozwijają się one za granicą. Wiedzę historyczną świetnie łączyła z terażniejszością. Prowadziła wykłady, konwersatoria i seminaria dyplomowe, w czasie których hojnie dzieliła się swoją wiedzą. Z uwagą słuchała nas – studentów i doktorantów – i inicjowała naukowe dyskusje. Szanowała wszystkie punkty widzenia, cieszyła się naszą aktywnością i pierwszymi próbami własnej twórczości. Dzieliła się swoją wiedzą i uczyła nas tych cech, które sama posiadała: ciekawości, dociekliwości, staranności badawczej, żarliwości w dociekaniu prawdy i obiektywizmu w formułowaniu wniosków. Wypromowała czterech doktorów i blisko 170 magistrów. Jej pomoc, rada czy po prostu wysłuchanie były dla nas nieocenione, do samego końca Jej życia. Naturalna skromność i wdzięk, które ją charakteryzowały, dodawały wzajemnym kontaktom uroku i sprawiały, że z niecierpliwością czekaliśmy na każdą kolejną rozmowę.

Pani Profesor była autorką ponad 80 publikacji naukowych – od obszernych syntez po szczegółowe badania, od monografii po akademickie skrypty. Do historii bibliotekoznawstwa przejdą na pewno liczne artykuły problemowe, które publikowała w czasopismach bibliotekoznawczych, zwłaszcza w „Rocznikach Bibliotecznych”, „Studiach o Książce” i „Przeglądzie Bibliotecznym”. Poświęciła je m.in. teoretycznym i metodologicznym podstawom badań bibliotekoznawczych, wybitnym osobom świata bibliotek (T. Wierzbowskiemu,

B. Kocowskiemu), typom bibliotek (np. uniwersyteckim, narodowym, naukowym), historii współpracy bibliotek i bibliotekarzy (np. krajów słowiańskich), zawodowi bibliotekarza i jego warsztatowi (m.in. podręcznikom), kształceniu bibliotekarzy na świecie i w Polsce dla bibliotek różnych typów, historii bibliotekarstwa w poszczególnych krajach, rewindykacji polskich zbiorów oraz bibliotekom kombatanckim. Bibliotekoznawstwo postrzegała jako naukę kompleksową, o charakterze teoretycznym, opisowym i pragmatycznym, z nachyleniem prakseologicznym. W takim układzie wzajemnego oddziaływania teorii na praktykę bibliotekarską i odwrotnie – nieocenionego wpływu codziennych doświadczeń bibliotekarzy na zmieniającą się dyscyplinę naukową – widziała Pani Profesor naukę o bibliotece. Najwięcej uwagi poświęciła dziejom bibliotekarstwa w okresie międzywojennym. Owoce tych badań była wspomniana monografia pt. *Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej. Zarys problemów organizacyjnych i badawczych* (Wrocław, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 1983, 261 s.), powtórnie opublikowana, ze zaktualizowanym warszatem pomocniczym i w ulepszonej edycji, w roku 2007, z okazji Jubileuszu 80-lecia Autorki. Pozostanie w naszej pamięci nie tylko jako wybitna bibliotekoznawczyni, ale jako wspaniały człowiek – wychowawczyni i nauczycielka kilku pokoleń studentów i pracowników naukowych.

Pani Profesor została pochowana w Poznaniu na Cmentarzu Komunalnym nr 2 Junikowo.

Bibliografia publikacji
Profesor Zofii Gacy-Dąbrowskiej
(w wyborze)

Bibliography of works
of Prof. Zofia Gaca-Dąbrowska

1973

Teodor Wierzbowski (1853–1923). Studium bibliologiczne, „Roczniki Biblioteczne” 1973 (druk 1974), R. 17, z. 3/4, s. 665–718.

Żywe tradycje Komisji Edukacji Narodowej w bibliotekarstwie współczesnym, „Bibliotekarz” 1973, R. 40, nr 10, s. 289–295.

1974

Bibliotekarstwo w zmieniającym się świecie, [w:] *Biblioteka we współczesnym świecie. Materiały z sesji odbytej w dniu 8 maja 1974 r. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Zarząd Okręgu Wrocław-miasto*, Wrocław 1974, maszyn. powiel., s. 27–40, 50–52.

Edytorska działalność Teodora Wierzbowskiego, „Roczniki Biblioteczne” 1974 (druk 1975), R. 18, z. 1/2, s. 337–371.

Teodor Wierzbowski jako bibliograf, „Roczniki Biblioteczne” 1974 (druk 1975), R. 18, z. 3/4, s. 719–771.

1975

Z historii współpracy bibliotekarzy krajów słowiańskich, „Roczniki Biblioteczne” 1975 (druk 1976), R. 19, z. 3/4, s. 545–564.

1976

Bibliotekarstwo. Przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu : dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa, Wrocław 1976, (współautor A. Aleksiewicz).

1977

Problematyka historii bibliotekarstwa w Związku Radzieckim, „Studia o Książce” 1977,

t. 7, s. 219–224.

Stare i nowe problemy bibliotek uniwersyteckich, „Roczniki Biblioteczne” 1977 (druk 1978), R. 21, z. 1/2, s. 427 – 453.

1978.

Bibliotekarstwo. Przewodnik metodyczny do nauki przedmiotu : dla studentów Zaocznego Studium Bibliotekoznawstwa, Wrocław 1978, (współautor A. Aleksiewicz).

Bibliotekarstwo polskie w okresie II Rzeczypospolitej, „Roczniki Biblioteczne” 1978 (druk 1980), R. 22, z. 3/4, s. 620–624.

Encyklopedia współczesnego bibliotekarstwa polskiego, Wrocław 1976 [recenzja], „Studia o Książce” 1978, t. 8, s. 274–281.

Metodologiczne podstawy badań bibliotekoznawczych, „Studia o Książce” 1978, t. 8, s. 265–270.

1979

Kształcenie bibliotekarzy na poziomie wyższym dla potrzeb bibliotekarstwa publicznego, [w:] *Materiały ze spotkania panelowego zorganizowanego 23 maja 1978 r. w Malborku na temat: Kształcenie kadr dla potrzeb bibliotekarstwa publicznego*, Elbląg 1979, s. 15–32.

Nauka o bibliotece w programach kształcenia bibliotekarzy. (Okres II Rzeczypospolitej), „Roczniki Biblioteczne” 1979 (druk 1981), R. 23, z. 2, s. 153–181.

Problemy kształcenia bibliotekarzy na forum międzynarodowym i w Polsce, „Studia o Książce” 1979, t. 9, s. 243–248, (współautor A. Jankowska-Janiak).

1980

Akademickie kształcenie bibliotekarzy dla potrzeb bibliotek publicznych związkowych i szkolnych. VIII Zjazd Bibliotekarzy Polskich „Biblioteki dla wszystkich” [materiały na VIII Zjazd Bibliotekarzy Polskich], Poznań 1980, maszyn. powiel.

Bibliotekarstwo. Materiały pomocnicze do nauki przedmiotu [skrypt przeznaczony dla studentów bibliotekoznawstwa i informacji naukowej], Wrocław 1980.

O teoretycznych problemach nauki o bibliotece, „Studia o Książce” 1980, t. 10, s. 201–210.

1981

Akademickie kształcenie bibliotekarzy, oprac. I. Kuczyńska, „Przegląd Biblioteczny” 1981, R. 49, z. 3/4, s. 411–420.

1982

Sytuacja w badaniach nad dziejami bibliotek i bibliotekarstwa XIX i XX w., „Studia o Książce” 1982, t. 12, s. 65 – 85.

1983

Bibliotekarstwo. Materiały pomocnicze do nauki przedmiotu, wyd. 2, Wrocław 1983.

Bibliotekarstwo, „Przegląd Biblioteczny” 1983, R. 51, z. 2/3, s. 185–197.

Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej. Zarys problemów organizacyjnych i badawczych, Wrocław 1983.

1984

Biblioteki narodowe na świecie. Główne kierunki rozwoju w przekroju historycznym, „Przegląd Biblioteczny” 1984, R. 52, z. 3/4, s. 267–278.

1986

50 lat Biblioteki Narodowej, Warszawa 1928–1978, Warszawa, 1984, [recenzja], „Przegląd Biblioteczny” 1986, R. 54, z. 1, s. 83–86.

Wierzbowski Teodor, [w:] *Słownik pracowników książki polskiej. Suplement*, pod red. I. Treichel, Warszawa-Lódź 1986, s. 230.

1987

Baworowski, Wiktor, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 1, hrsg. von S. Corsten, G. Pflug, F.A. Schmidt-Künsemüller, Stuttgart 1987, s. 262.

Bederski, Antoni, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 1, hrsg. von S. Corsten, G. Pflug, F.A. Schmidt-Künsemüller, Stuttgart 1987, s. 273.

Bernacki, Ludwik, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 1, hrsg. von S. Corsten, G. Pflug, F.A. Schmidt-Künsemüller, Stuttgart 1987, s. 319.

Borkowski, Stanisław Jan Dunin, [w:] *Lexikon des gesamten Buchwesens*. Bd. 1, hrsg. von S. Corsten, G. Pflug, F.A. Schmidt-Künsemüller, Stuttgart 1987, s. 510.

1988

Bernhard Fabian : Buch, Bibliothek und geisteswissenschaftliche Forschung. Göttingen, 1983, [recenzja], „Studia o Książce” (1988), t. 17, s. 406–407.

Helena Więckowska 1897–1984, „Roczniki Biblioteczne” 1986 (dr. 1988), R. 30, z. 1–2, s. 537–542.

Stan badań, potrzeby i perspektywy w zakresie bibliologii polskiej, „Przegląd Biblioteczny” 1988, R. 56, z. 3/4, s. 492–503.

1989

Działalność dydaktyczna prof. Bronisława Kocowskiego, „Roczniki Biblioteczne” 1988, (dr. 1989), R. 32, s. 59–72.

1991

Rewindykacja polskich zbiorów bibliotecznych z Rosji w okresie II Rzeczypospolitej, „Roczniki Biblioteczne” 1989 (dr. 1991), R. 33, z. 1–2, s. 161–181.

1992

Biblioteki i ich rola w rozwoju życia naukowego w Polsce (1919–1951), [w:] *Historia nauki polskiej. T. 5, cz. 1, 1918–1951*, pod red. B. Suchodolskiego; red. tomu Z. Skubała-Tokarska, Wrocław 1992, s. 569–603.

Nowe polskie czasopismo bibliotekoznawcze. Rec. pracy: „Polish Libraries Today”. Warszawa, 1991, „Roczniki Biblioteczne” 1992, R. 36, z. 1–2, s. 299–300.

Tropami organizowania sieci bibliotek polskich na obczyźnie (działalność biblioteczna Stowarzyszenia Polskich Kombatantów), „Roczniki Biblioteczne” 1992, R. 36, z. 1–2, s. 219–232.

1993

Academic libraries in Poland; tł. z pol. K. Diehl, „Polish Libraries Today” 1993, Vol. 2, s. 9–20.

Karta z dziejów Fundacji z Brzezia Lanckorońskich, „Czasopismo Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich” 1993, z. 3, s. 15–23.

1994

Jerzy Plis : Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918–1939). Lublin, 1993 [recenzja], „Bibliotekarz” 1994, nr 4, s. 30–31.

1995

Historyk bibliotek polskich wobec „Raportu”, [w:] *Symposia bibliologica*, [red. nauk. A. Mężyński], Warszawa 1995, s. 131–137.

Między historią wojskowości a historią książki. Bronisław Kocowski, [w:] Śladami edukacji bibliotekarskiej, [red. tomu H. Zasadowa], Warszawa 1995, s. 26–35.

Research Libraries in Poland, [w:] Modern libraries and librarianship in Poland, ed. by M. Kocójowa, A. Altenberger, Kraków 1996, s. 27–31.

Zarys rozwoju nauki o bibliotece w Polsce do 1939 roku, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Bibliotekoznawstwo” (1995), nr 19, s. 7–27.

1997

Działalność Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz jego Komisji Bibliologii i Bibliotekoznawstwa w zakresie problematyki śląskiej, [w:] Książka na Śląsku w latach 1945–1956. Zarys problematyki, pod red. M. Pawłowiczowej, Katowice 1997, s. 78–85.

2007

Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej. Zarys problemów organizacyjnych i badawczych, Warszawa 2007.